

ДЪРЖАВНО ЛОВНО СТОПАНСТВО „ВИТОШКО-СТУДЕНА“ – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ЛОВЕН И ЕКОЛОГИЧЕН ТУРИЗЪМ НА ГРАНИЦАТА НА ПРИРОДЕН ПАРК „ВИТОША“

Дамян Дамянов¹, Гургана Василева¹, Петър Генов²,
Ивайло Марков³, Георги Георгиев³

¹ Държавно ловно стопанство „Витошко-Студена“, с. Кладница, обл. Перник

² Институт по зоология при БАН, бул., Цар Освободител“ 1, 1000 София

³ Институт за гората при БАН, бул., Св. Кл. Охридски“ 132, 1756 София

Abstract. State Game Enterprise ‘Vitoshko-Studena’ covers a total territory of 19 850 ha, which is within the borders of Natural Park ‘Vitosha’. Main game species in the region is red deer (*Cervus elaphus* L.), which number in 2008 is 165 specimens. Secondary species are: fallow deer (*Dama dama* L.) (80 specimens), roe deer (*Capreolus capreolus* L.) (332), wild boar (*Sus scrofa* L.) (490), re-acclimatised chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkay) (22), mouflon (*Ovis musimon* Schreb.) (107), brown bear (*Ursus arctos* L.) (14) and grey wolf (*Canis lupus* L.) (5). Apart from them, in the region live fox (*Vulpes vulpes* L.), stone marten (*Martes foina* Erxl.), European hare (*Lepus europaeus* L.), common pheasant (*Phasianus colchicus* L.), grey partridge (*Perdix perdix* L.) and rock partridge (*Alectoris graeca* Meisner). Except the bear and wild goat, these animals are hunting objects which is a traditional activity of State Game Enterprise ‘Vitoshko-Studena’. Landscape characteristics and the natural beauty of the region are extremely suitable for ecological tourism as well.

Key words: State Game Enterprise ‘Vitoshko-Studena’, Natural Park ‘Vitosha’, hunting and ecological tourism

ВЪВЕДЕНИЕ

Държавно ловно стопанство (ДЛС) „Витошко-Студена“ има обща площ 19 850 ha, която попада изцяло в границите на Природен парк Витоша между 42°30’ и 42°40’ с. ш. и 23°07’ и 23°17’ и. д. Тя обхваща водосборния басейн на яз. „Студена“ и включва гори, пасища и работни земи в землищата на с. Кладница, Боснек, Чуйпетлово, Рударци, Ярлово, Горна Диканя и Студена. Преобладаващата средна надморска височина е около 1200 m. Най-високата точка е Черни връх (2290 м. н. в.), а най-ниската – нивото на язовира при язовирната стена (836 м. н. в.).

На 1800-2200 м. н. в. се простира високото Витошко равнище, над което се извисяват скалните зъбери на „Черни връх“. Той представлява орографски

възел на витошките била. Западните и южните им склонове са много стръмни (99,0 %), покрити с блокови скални образувания и много сипеи и морени. На това ниво попадат летните местообитания и по-голяма част от сватбовищата на благороден елен (*Cervus elaphus* L.). В тази част на планината са и основните местообитания на дивата коза (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkaу).

Второто денудационно ниво е на 1500-1600 м. н. в. По-голяма част от склоновете се спускат стръмно (68,2 %) към връзани в тях течения. Покрити са предимно с букови гори (49,9 %), смесени с трепетлика (7,3 %), габър (6,9 %) и по-малко дъбове. Не малка част от склоновете са залесени с иглолистни (25,1 %) и смесени с бреза (3,1 %) гори. На това ниво са зимните местообитания на дивата коза, а благородният елен се среща до началото на зимата или през цялата зима при ниска снежна покривка.

Третото, най-ниско структурно стъпало е на 1200-1300 м. н. в. към с. Боснек, Горна Диканя и Ярлово. Билата и върховете са заоблени и покрити с тревна растителност. Процентно стръмните склонове са по-малко (45,7 %). В най-ниското ниво са разположени зимните местообитания на благородният елен и голяма част от изградената специализирана фуражна база.

Голямата разлика в надморската височина предопределя голямото видово разнообразие на растителния и животински свят. В климатично отношение стопанството предоставя отлични условия за целогодишно развъждане на дивеча главно поради цялостното си разположение върху южните и югозападните склонове на планината Витоша, което определя преимущество на припечните изложения (67,6 %). Дебелината на снежната покривка в по-голямата част на стопанството е 20-40 см в продължение на 80-90 дни средногодишно.

Главен вид дивеч в района е благородният елен със съпътстващи видове дива коза (*Rupicapra rupicapra* L.), дива свиня (*Sus scrofa* L.), сърна (*Capreolus capreolus* L.), елен лопатар (*Dama dama* L.), муфлон (*Ovis musimon* Schreb.), мечка (*Ursus arctos* L.)^{*}, заек (*Lepus europaeus* L.), фазан (*Phasianus colchicus* L.), яребица (*Perdix perdix* L.) и планински кеклик (*Alectoris graeca* Meisner).

Целта на настоящия доклад е да се направи анализ на стопанисването на пет основни вида дивеч (благороден елен, елен лопатар, сърна, дива свиня и муфлон), да се представят сведения за запасите на останалите видове и да се посочат възможностите за провеждане на ловен туризъм в стопанството.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Анализът на стопанисването на благородният елен, сърната, дивата свиня и муфлона е извършен въз основа на запасите и ползването за период от 35 години – от 1972 до 2007 г.

Запасите на дивеча са от пролетната таксация от 2007 г., извършена от служителите на станцията.

^{*} В България мечката има защитен статус от 1992 г. Отстрелват се само проблемни животни при строго регламентирана процедура. В момента се разработва план за управление на вида, допускащ контролирано ползване на част от популацията.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

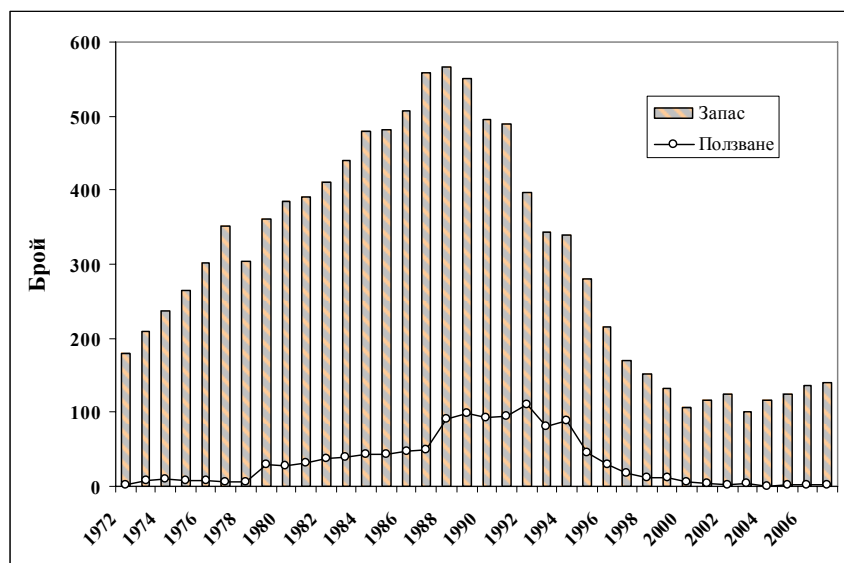
Историята на ДЛС „Витошко-Студена“ като самостоятелно юридическо звено започва през 1967 г. с обособяването на Представително ловно стопанство „Витошко“ върху площ от 8 956,7 ha. През 1991 г. стопанството е закрито, но през същата година е образувана Държавна дивечовъдна база „Студена“ с обща площ 4 708,4 ha. През 2001 г. тя е пререгистрирана в Държавна дивечовъдна станция „Витошко-Студена“ с площ от 19 500 ha, а през 2004 г. към нея е прехвърлена Базата за интензивно стопанисване на дивеча „Букова глава“ с площ 364 ha (СТЕНИН, 2007).

Първата таксация във „Витошко“ е извършена през 1967 г. Съвсем логично, в началото мероприятията са били насочени към увеличаване на дивечовите запаси. До 1972 г. са отстреляни само 2 животни – 1 благороден елен и 1 лопатар.

Най-изтъкнатият представител на българската ловна фауна е благородният елен (*Cervus elaphus* L.). В миналото той е бил многочислен и повсеместно разпространен в страната. През XIX в. числеността му започва бързо да намалява, а към 1915-1918 г. той е бил почти напълно унищожен. След 1926 г. са били взети мерки за запазването на вида в България, но възстановяването му по естествен път е било невъзможно. През 1932 г. е била създадена развъдна станция за благороден елен в „Шерба“ – Варненско, а по-късно и в ограденото ловно стопанство „Паламара“ – Шуменско. През периода 1946-1985 г. в тях са уловени и разселени в различни части на България над 2000 животни. По пътя на реаклиматизацията благородният елен е изцяло възстановен в предишните му местообитания. Постепенно, чрез естествена миграция, той разширява своя ареал.

В ДЛС „Витошко-Студена“ числеността на благородния елен през 1967 г. е била 130 индивида, а 5 години по-късно (1972 г.) нараства на 180 (Фиг. 1). В следващите години запасът непрекъснато се увеличава, за да достигне своя максимум от 566 елена през 1988 г.

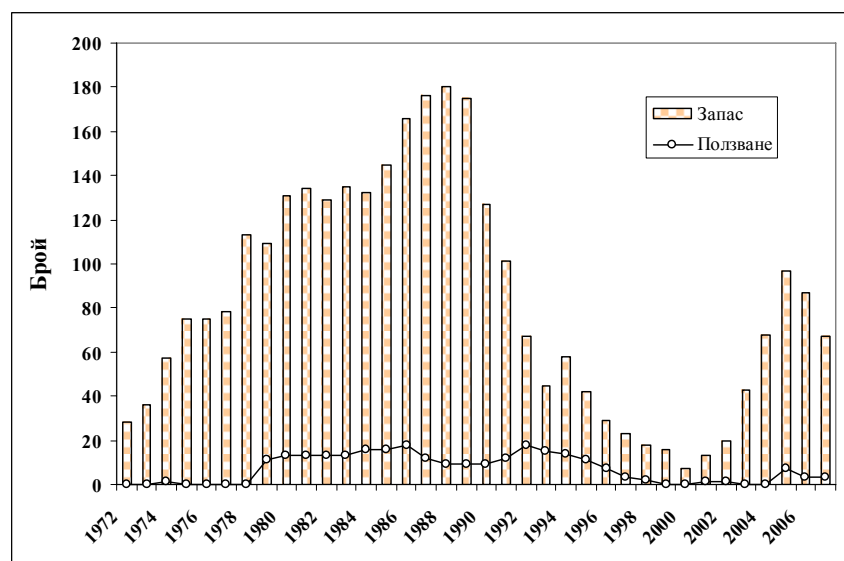
След 1991 г. числеността рязко намалява до минимума от 101 животни през 2003 г. В действителност плътността на популацията е значително пониска, защото през 1988 г. таксацията е извършвана върху два пъти по-малка площ (8 956,7 ha), в сравнение с 2003 г. (19 500 ha). Въпреки интензивните биотехнически мероприятия през последните 2-3 години, числеността на благородния елен продължава да бъде критично ниска – 140 индивида.

Фиг. 1. Запаси и ползване на благородния елен за периода 1972-2007 г.

Що се отнася до ползването на благородния елен, до 1978 г., то е символично (2 – 6 броя) (Фиг. 1). През периода 1979-1987 г. размерът на годишното ползване вече е 30-50 животни, а през 1988-1994 г. – 89 – 111 животни. След този период ползването рязко намалява – от 45 до 6 индивида през 2000 г., а оттогава е в границите 0 – 4 екземпляра.

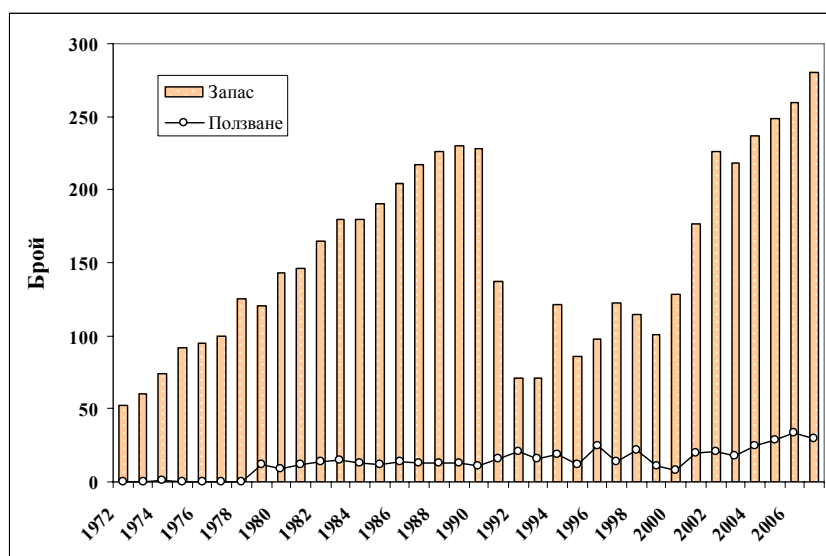
Подобна картина на запасите и ползването се наблюдава и при елена лопатар (*Dama dama* L.) (Фиг. 2). От 28 лопатара през 1972 г., за петнадесетина години неговата численост нараства над 6 пъти и достига до 180 индивида през 1988 г. От 1990 г. до 2000 г. числеността рязко намалява до 7 животни. За последните 4 – 5 години обаче запасът на вида постепенно се възстановява и достига 67 – 97 екземпляра.

Фиг. 2. Запаси и ползване на елена лопатар за периода 1972-2007 г.

Ползването на елена лопатар започва през 1979 г. с отстрелването на 11 животни (Фиг. 2). До 1995 г. годишното ползване се колебае в границите на 9 – 18 екземпляра. Между 1999 г. и 2004 г. са отстреляни 2 животни (по едно през 2001 и 2002 г.), а през 2005 г. и 2006 г. – съответно 7 и 3.

Запасът на сърната през периода 1972-1989 г. нараства почти 4,5 пъти – от 52 на 230 екземпляра (Фиг. 3). От 1991 г. до 1993 г. настъпва рязък спад от 137 на 71 индивида. В следващите години (1994-2000 г.) с малки колебания числеността постепенно нараства, за да достигне през последните 5 години между 218 и 280 сърни. Стойностите са по-високи от запаса през 1989 г., но тогава, както вече бе отбелязано, той е реализиран върху два пъти по-малка площ.

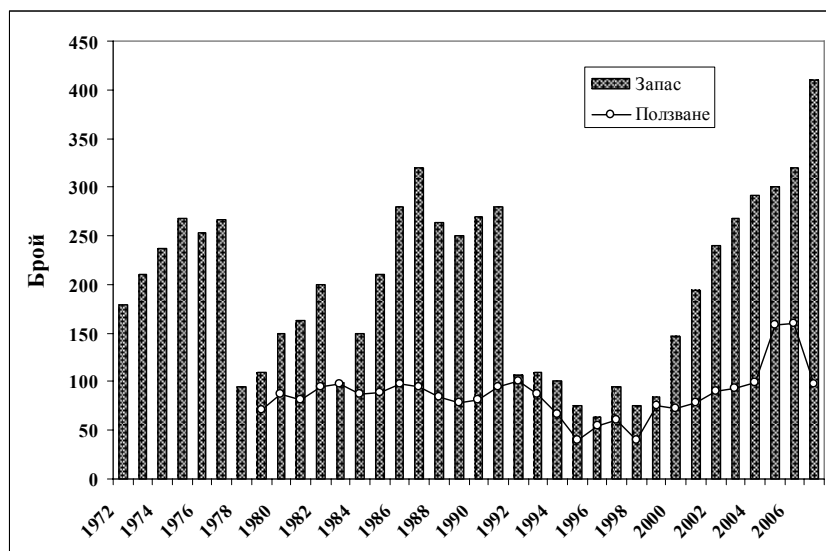

Фиг. 3. Запаси и ползване на сърната за периода 1972-2007 г.

Ползването на сърната през периода 1979-1990 г. варира между 9 и 15 индивида (Фиг. 3). Въпреки намаляване на запасите между 1991 г. и 2000 г. годишното ползване леко нараства (8 – 25 екземпляра), за да достигне през последните 6 години 18 – 34 животни.

Числеността на дивата свиня в началото е сравнително висока – около 200 индивида. За периода на проучването тя се колебае силно – от 75 (1995 г.) до 410 животни (2007 г.) (фиг. 4). Големите колебания в числеността са резултат на податливостта на вида към заболявания. Бързото възстановяване на популацията се дължи на голямата плодовитост и адаптивност на вида. В настоящия момент числеността е по-висока от нивото от края на 80-те години – 320 диви свини. Ползването е доста интензивно – 40 – 160 животни, което съставлява между 27,2 % (1987 г.) и 98,0 % (1983 г.) от пролетния запас.

Числеността на муфлона до 1975 г. е 30 – 48 животни, а между 1976 г. и 1989 г. – 65 – 109 екземпляра. След спад в началото на 90-те години на миналия век (15 – 35 индивида), числеността е възстановена и през 2007 г. достига 97 муфлона. Ползването през отделните години е било с ниска интензивност – до 13 животни.

Фиг. 4. Запаси и ползване на дивата свиня за периода 1972-2007 г.

От останалите видове дивеч интерес представляват дивата коза (21 животни), мечката (14 броя) и вълка (5 индивида) (Таблица 1).

Таблица 1. Численост на дивеча през 2008 г.

Вид дивеч	Брой		
	Мъжки	Женски	Общо
I. Едър дивеч			
Благороден елен	58	107	165
Елен лопатар	23	57	80
Сърна	147	185	332
Дива свиня			490
Муфлон	43	68	107
Дива коза	10	12	22
II. Дребен дивеч			
Заяк			197
Фазан			19
Яребица			312
Кеклик			14
III. Хищници			
Мечка	6	8	14
Вълк			5
Лисица			78

Близостта на ДЛС „Витошко-Студена“ до столицата – 20 km – я прави изключително атрактивна и удобна за осъществяване на ловен и екотуризм. Станцията има много добра база с изградена система от хранилки, солища, калища, дивечови ниви, чакала и др. и провежда интензивни ловно-стопански мероприятия, насочени към формиране на дивечови популации с оптимален запас, полова и възрастова структура и високи трофейни качества.

Стопанството разполага с модерен, луксозно обзаведен ловен дом и отлично обучен персонал, почитащ дългогодишните традиции за висок професионализъм и безупречно посрещане на гости.

Базата на ДЛС „Витошко-Студена“ може да се използва не само за ловен, но и за културен и екологичен туризъм в района.

На територията на Витоша има 2 средновековни манастира („Успение Богородично“ в Драгалевци и „Св. Никола“ в Кладница) и 1 черква („Св. Пантелеймон“ в Бояна), която е обявена за обект на световното културно наследство.

Витоша е първият природен парк в България и един от първите в Европа, с изключително голямо ландшафтно разнообразие и растително и животинско богатство. Върховете с височина над 2000 m са 10. Каменните сипеи и каменните реки са уникални за планината. На неговата територия има два резервата – „Бистришко бранище“ (1061 ha) и „Торфено бранище“ (783 ha). Те са създадени през 1934 г. за запазване на насажденията от смърч (*Picea abies* L. (Karst.) и високопланинските торфища в района. През 1977 г. „Бистришко бранище“ е обявен от ЮНЕСКО за биосферен резерват с цел опазване на главните екосистеми и изследване на биологичното разнообразие в тях. Пещерата „Духлата“ – природна забележителност – е най-дългата в България. Със своите 17,5 km галерии на 7 етажа, 6 подземни реки, сталактити, сталагмити, драперии и езерца, тя се смята за една от най-красивите в България.

С решение № 122/02.03.2007 г. на Министерски съвет на Република България за приемане на списък за защитените зони за опазване на дивите птици и за списък за защитените зони за опазване на природните местообитания и местообитанията на дивата флора и фауна, е приета защитена зона „Витоша“ с граници настоящите граници на ПП Витоша. Предмет на опазване на защитена зона „Витоша“ са 27 типа природни местообитания по Директива 92/43/ЕЕС /Приложение 1/, местообитанията на 13 вида бозайници, 2 вида земноводни и влечуги, 3 вида риби, 6 вида безгръбначни и 5 вида висши растения по Директива 92/43/ЕЕ /Приложение 2/, местообитания на 65 вида птици съгласно Директива 79/409/ЕЕС. Целите на опазване на защитената зона са дългосрочно опазване на видовете и природните местообитания, поддържане на благоприятно състояние на видовете и природните местообитания и увеличаване естествения район на разпространение на видовете и природните местообитания.

ЛИТЕРАТУРА

СТЕНИН Г. 2007. Ловното стопанство на България. „Образование и наука“ ЕАД, София, 296 с.

STATE GAME ENTERPRISE ‘VITOSHKO-STUDENA’ – POSSIBILITIES FOR HUNTING AND ECOLOGICAL TOURISM AT THE BORDER OF NATURAL PARK “VITOSHA”

***Damian Damianov¹, Gergana Vassileva¹, Peter Genov²,
Ivailo Markoff³, Georgi Georgiev³***

¹ *State Game Enterprise ‘Vitoshko-Studena’, Kladnitsa village, Pernik District*

² *Institute of Zoology – Sofia, Bulgarian Academy of Sciences, 1 Tsar Osvoboditel
blvd., 1000 Sofia*

³ *Forest Research Institute – Sofia, Bulgarian Academy of Sciences, 132 Kliment
Ohridski blvd., 1756 Sofia*

(Summary)

State Game Enterprise ‘Vitoshko-Studena’ covers a total territory of 19 850 ha, which is within the borders of Natural Park ‘Vitosha’. Main game species in the region is red deer (*Cervus elaphus* L.), which number in 2008 is 165 specimens. Secondary species are: fallow deer (*Dama dama* L.) (80 specimens), roe deer (*Capreolus capreolus* L.) (332), wild boar (*Sus scrofa* L.) (490), re-acclimatised chamois (*Rupicapra rupicapra balcanica* Bolkay) (22), mouflon (*Ovis musimon* Schreb.) (107), brown bear (*Ursus arctos* L.) (14) and grey wolf (*Canis lupus* L.) (5). Apart from them, in the region live fox (*Vulpes vulpes* L.), stone marten (*Martes foina* Erxl.), European hare (*Lepus europaeus* L.), common pheasant (*Phasianus colchicus* L.), grey partridge (*Perdix perdix* L.) and rock partridge (*Alectoris graeca* Meisner). Except the bear and wild goat, these animals are hunting objects which is a traditional activity of State Game Enterprise ‘Vitoshko-Studena’. Landscape characteristics and the natural beauty of the region are extremely suitable for ecological tourism as well.